



Altres actes a l'UCE

Homenatge a Pompeu Fabra



Jordi Casassas, Bernat Joan, Gabriel Bibiloni, Jordi Casanova, Marta Fonolleda, Mauro Mulas, Ramon Gual, Alfons Quera, Mònica Boixader, Jordi Mir



Jordi Casassas

Bona tarda. Com cada any retrem ara homenatge a Pompeu Fabra i com cada any també els diferents territoris diran unes paraules.



Bernat Joan. Illes Pitiüses

M'han dit de començar el primer. Realment ser avui aquí una altra vegada implica bàsicament per mi refermar un compromís. La llengua catalana té una arquitectura perfecta per ser usada en tots els àmbits i per ser usada en tots els nivells en què es pot usar una llengua, perquè hi va haver enginyers de la llengua que, a més d'enginyers també d'altres coses, com el mestre Fabra, van fer possible que avui en dia tinguem aquest instrument. L'instrument el tenim, però tenim unes circumstàncies socials que en fan molt difícil l'aplicació normal.

El nostre compromís ha de ser que aquest instrument que queda perfectament establert, perfectament fixat i apte per a tot, des de l'obra ingent de Pompeu Fabra arribi a constituir l'instrument d'una comunitat lingüística plenament normalitzada. Jo crec que avui ens hem de comprometre amb això, que ens hem de conjurar per això, que ens hem de refermar per això i que hem de treballar perquè aquesta segona part de culminació de l'obra de redreçament de la llengua s'acabi finalment fent. Gràcies.



Gabriel Bibiloni. Mallorca

Enguany ja sabeu que celebrem el seixantè aniversari de la culminació del *Diccionari català-valencià-balear*. S'ha dit a bastament. Però també enguany celebrem el noranta –norantè– aniversari de la publicació del *Diccionari Fabra*. A més, enguany fa cent seixanta anys que va nèixer Antoni Maria Alcover (1862) i fa noranta anys que va morir (1932). Mossèn Alcover va morir i no va veure el diccionari de Pompeu Fabra. Alcover va morir el 8 de gener i el *Diccionari Fabra* va sortir el 30 de novembre. En tot cas i a part de tots aquests esdeveniments, el *Diccionari Alcover-Moll* i el *Diccionari Fabra* són dues peces fonamentals per a la nostra cultura. Sense aquestes dues peces el nostre país seria molt diferent. L'*Alcover-Moll* ha estat sempre el diccionari que ens ha permès de conèixer a fons la llengua catalana, i el *Diccionari Fabra* ha estat el diccionari que ha estat referència per a tots els catalanoparlants per a un ús correcte i adequat de la llengua. Ha fet aquesta funció durant més de seixanta anys, fins que va aparèixer el *DIEC*. Però, així i tot després, el *Fabra*, el *Diccionari Fabra* continua sent el referent dels catalanoparlants, perquè continua en el *DIEC*. El *DIEC* és el *Fabra* actualitzat. Fabra va fer el seu diccionari i va fer tota la seva obra amb una única finalitat, perquè era una condició indispensable perquè el català fos una llengua d'ús normal i d'ús ple. Aquest era l'objectiu. Avui, crec que hem de continuar la lluita enmig de moltíssimes dificultats per assolir definitivament aquest objectiu.



Jordi Casanova. País Valencià

M'han demanat ara d'imprevist que faci la representació i que digui unes paraules sobre el mestre Fabra. Com tots sabeu, és una figura importantíssima per a la nostra llengua, per la nostra cultura des de finals



del 10 fins a principis del 20. Era un moment que, com ja sabeu, cadascú escrivia a la seva manera. No hi havia cap mena d'unificació lingüística. No hi havia una gramàtica que ens digués com havíem d'escriure tots i això, evidentment, si volem un projecte de país, és indispensable. Ell era enginyer i tenia una ment molt ordenada que li va permetre saber quina seria la manera més adient de codificar el que és la nostra llengua. De ben jove sembla que ja inventava les seves llengües, idiomes que, ell jugant, anava creant. Això és el que ens ha permès tindre una figura tan important que ens permet escriure a tots igual. Crec que és l'única manera. No hem d'anar cadascú per la nostra banda, sinó anar tots junts i fer un projecte en comú. Gràcies.

Marta Fonolleda. Andorra

Nosaltres avui volíem ressaltar la idea més de projecte col·lectiu. Com Pompeu Fabra, que va ser la cara visible o qui va culminar un encàrrec que formava part d'un projecte col·lectiu que implicava els Països Catalans. Tots sabem com n'és de difícil tenir un projecte col·lectiu, primer idear-lo i després portar-lo a terme. Això costa molt, però en canvi dona molta força. Aquest any, aquí a Prada, des d'Andorra, hem celebrat la trenta-cinquena Diada Andorrana a la Universitat Catalana d'Estiu i hem parlat d'un projecte col·lectiu precisament per al Pirineu, que és l'Àrea Funcional Andorra-Pirineus, els reptes i oportunitats que té això. Ens ha semblat un bon vincle això, reivindicar la força, l'oportunitat de tenir un projecte comú.



Mauro Mulas. L'Alguer

Emocionat. Nosaltres, que venim de la part oriental de la dolça llengua. Nosaltres, que som el lloc probablement més petit i més perifèric, agraïm a Pompeu Fabra el fet d'haver-nos tret de l'aïllament i d'haver-nos fet sentir part d'una gran família. Gràcies.



Ramon Gual. Catalunya Nord

Jo passo l'últim, no perquè sóc el més important, sinó perquè sóc el de més al nord. El company que ha començat era el de més al sud. Només recordar una cosa, que Pompeu Fabra va viure els seus últims anys a l'exili, que va morir a l'exili i que, malgrat tot, és enterrat en terra catalana, perquè la Catalunya Nord és també un dels Països Catalans i això potser no s'ha de descuidar. En un moment donat no sé si la gent ho té ben clar. Aquests dies he sentit parlar molt dels països de llengua catalana, de parla catalana, però això, la noció de Països Catalans, sembla que faci por encara a molta gent. Penseu que si hi ha una cosa que ens uneix a tots els Països Catalans és la llengua i és a ella que ho devem. Si no pensem això no podem anar gaire lluny. Penseu també en una altra cosa: Pompeu Fabra és enterrat aquí, amb la seva filla. La família, quan al principi estava previst que Pompeu Fabra -la despulla- havia de tornar al sud, va decidir que no. Que aquí



també era terra catalana i que és aquí que s'havia de quedar. Això també és una força molt important per a la gent de la Catalunya Nord, perquè cada any si es vol fer un acte o si es vol fer una renovació d'aquesta flama que la gent de l'exili han mantingut tant sí com no, és perquè venen a Prada, a aquesta tomba, per renovar-se ells mateixos.

Alfons Quera. Delegat de la Generalitat a Perpinyà

Volem agrair des del Govern de la Generalitat aquest acte d'homenatge. El fet de retre homenatge al mestre Pompeu Fabra. Un acte que com molt bé sabeu és organitzat també per la Universitat Catalana d'Estiu. Voldria ressaltar només un aspecte, que en Ramon Gual ja hi ha fet referència, que no és cap altre que ressaltar la dignitat amb la qual va viure el mestre Pompeu Fabra els darrers anys de la seva vida a l'exili, en refugi en terra catalana, aquí a la Catalunya Nord. Viu els darrers cinc dies al Principat de Catalunya, concretament al Mas Perxers d'Agullana i el 31 de gener del 39 enfila el camí de l'exili, pel Pertús. Roman a diferents municipis d'aquí la Catalunya Nord, concretament a Prada, els darrers anys de la seva vida, però també segueix el camí cap a França, en aquest cas a París i a Montpeller, entre d'altres. Només acabaria insistint en el fet amb què he començat i que he ressaltat a l'inici, que no és cap altre que el de la seva dignitat. Ell viu –n'ha fet esment fa un moment el Ramon Gual– la mort de la seva filla mesos abans de morir. Cal ressaltar, doncs, la dignitat de la seva existència els darrers anys, amb unes condicions materials molt dures. Que serveixi, doncs, aquest homenatge d'agraïment també a totes les persones que han mantingut la flama de la memòria ben viva aquests darrers quaranta anys especialment en honor al mestre Pompeu Fabra.



Jordi Casassas. President de l'equip rector

Hola, bona tarda. Fa uns quants anys que cada any venim aquí a fer aquest homenatge al mestre Fabra. Aquest any jo penso que hi ha més gent que mai. Cosa que també hem vist en la mateixa universitat, i ens agrada moltíssim. Hem estat fent el dia d'avui precisament dos actes, un al matí i un a la tarda, en els quals la llengua era la protagonista. Ho era en un sentit, podríem dir-ne, en un moment d'emergència. Ara, el 2022, tenim gent exiliada (com el mestre Fabra) i tenim una lluita ferotge i unes circumstàncies terribles que afecten la vida, supervivència, vivència mateixes de la llengua catalana. Les circumstàncies no podem dir que siguin pitjors que en aquell moment. Hi ha altres circumstàncies –podríem dir-ne– atenuants. Però que hi hagi exiliats el 2022 i que hi hagi una persecució sistemàtica de la llengua, ens ha de posar en un estat absolut d'emergència. Hem de pensar en l'existència de Fabres perquè ell va arrencar un procés sistematitzador i ara hem d'arrencar un procés mantenint i posant al dia aquest tresor que ens uneix —com s'ha vist aquí, a tots els Països Catalans—, que és la defensa de la llengua. La defensa de la llengua és una causa profundament política i així, els enemics d'aquesta llengua ho veuen quotidianament i actuen. Per tant, som aquí i continuarem venint aquí cada any per retre aquest homenatge, perquè ens il·lumini i ens ajudi a tenir, a guardar, a mantenir aquest testimoni de lluita. Moltes gràcies.

Jordi Mir, documentalista de Pompeu Fabra

Gràcies a tots. Ara tenim una oportunitat de tenir un petit afegitó. Com que sempre ens agradarà estar a prop de Fabra i de les seves vivències, una alumna estudiosa de Josep Miracle, que com tots sabem va ser alumne predilecte de Pompeu Fabra, ens oferirà un petit testimoni d'una anècdota viscuda directament, ens portarà les paraules de Fabra aquí entre nosaltres.



Mònica Boixader

Jo només volia reivindicar, també llegint aquest text de Miracle que va escriure per a Fabra, la part, no només la part metòdica, estudiosa, robusta, la feina que va fer Fabra amb el *Diccionari*, sinó la seva personalitat, perquè a tots ens sembla que era un home gris sense biografia, com deia ell, però probablement calia ser una mica eixelebrat per emprendre una tasca com aquesta. Els testimonis escrits ens diuen que era un home divertit, innocent i em sembla que també cal recordar aquesta part de la seva personalitat. Ara us llegiré un text de Josep Miracle molt entranyable i deixaré el *Diccionari* aquí a sobre, per si el voleu fullejar perquè també, a part de ser un diccionari, és una obra completament literària, i això normalment no es diu.



El retallo, per no allargar-me.

“Vaig tenir la idea de fer un homenatge íntim a Pompeu Fabra, que sé que ell m’hauria acceptat complagudíssim. El regent d’una empresa de relligament que es diu o es deia Antoni, em distingí amb un cert afecte i li plaïa molt de tenir conversa amb mi. Vam parlar de tot, perquè el tema per ell era la cosa de menys importància. Un dia va sortir això del català, el Diccionari i Pompeu Fabra. M’hi vaig deixar anar i durant molts dies no tocàrem altre tema, de manera que al capdavant el senyor Antoni, que no havia vist mai al Mestre, en sabia moltes més coses que alguns dels qui un dia o altre havíem tingut el goig d’encaixar amb ell. Com moltes altres vegades, tot parlant, parlant el senyor Antoni obrí un calaix de la seva taula, en tragué tabac i em convidà. Aquella vegada em va treure caliquenyas. Me n’oferí una amb un tan marcat aire de compliment, que als meus ulls quedava prou justificat i prou disculpat per la gran escassetesa de tabac en aquell moment. Una caliquenya era aquells dies, un veritable tresor. No la vaig acceptar i tot d’una li vaig preguntar si me’n vendria mitja dotzena. Vaig prou veure que el senyor Antoni sospitava que potser me les revendria a un preu més alt. No, no. No en fumo ni me les vull vendre. Les vull per regalar. En pagaré tant com en demani. Això el va impressionar. Li vaig haver d’explicar que pensava regalar-les a Pompeu Fabra el mateix dia que es reintegraria a Catalunya. Aleshores jo com gairebé tothom, teníem el convenciment que l’acabament de la guerra d’Europa seria la fi de la dictadura instaurada a còpia de guerra civil. El senyor Antoni no em va voler cobrar ni un cèntim. Essent per qui han de ser, les hi regalo i que el senyor Fabra se les fumi. I quan el senyor Fabra se les fumi, com que pensarà en vostè, serà com si també pensés en mi. Curosament embolicades dins el

calaix de la meva taula hi hagué set o vuit anys seguits mitja dotzena de caliquenyas esperant el retorn de Mestre Fabra. La guerra es va acabar sense el trasbals que massa refiadament esperàvem. Al Nadal de 1948 la mort va frustrar qualsevol esperança de retorn. Durant alguns mesos del 1949 vaig rodar mig Catalunya predicant la glòria de Mestre Fabra i ja no podia obrir el calaix sense que la visió del paquet de caliquenyas no em fes un sotrac al cor. Li vaig tenir encara dos o tres anys més. Un dia em va semblar que se m'esmicolava als dits. Les caliquenyas eren tan seques que només mirant-les se'm trencaven i s'esfullaven. Ni vivent, el Mestre no se les hauria pogut fumar. Les vaig polvoritzar i vaig esventar la pols dins l'aire de la meva cambra de treball i em faig la il·lusió que l'aire que respiro, que en l'aire que respiro, hi ha el respir de Pompeu Fabra fumant les darreres caliquenyas."

Gràcies.

Jordi Mir

Gràcies a la Mònica, gràcies a tots. Abans que l'harmonia del Santi Miret, el nostre company, ens ajudi a cloure amb gust aquest acte, permeteu-me només que digui una cosa. Recordant, com ha recordat, que el dia 25 de desembre del 1948 Fabra ens va deixar, vull fer present que justament l'any que ve farà setanta-cinc anys que això va passar. Farà també a la vegada seixanta anys que aquí ens vam reunir per primera vegada una colla nombrosa –abans havia estat complicat que això es produís l'any 63– amb motiu del 50è aniversari de les Normes ortogràfiques de l'Institut d'Estudis Catalans. Des d'aquell 1963, que farà seixanta anys l'any que ve, que no s'ha interromput mai, que sempre siguem colles que honorem la memòria de qui ens ha donat l'eina que ens caracteritza com a poble. Aleshores jo penso que l'any que ve ens hem de confabular tots perquè hi siguem molts més que avui i que aquestes